

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחה ולשמירה על חיילנו במלחמה להחזרת החטופים בריאים ושלמים ולרפואת הפצועים

נושא השבוע: לימוד תורה

כ"ג תשרי תשפ"ה 1548 (שנה ל')

ההפטרה: "כח אמר"
(ישעיה מב)

פרשת בראשית – שבת מברכין

ראש חודש חשון יחול אי"ה בימים שישי ושבת מולדו ביום שישי בשעה 16:05 ו-14 חלקים

"בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" (א,א)

"בראשית ברא" – אומר "בעל הטורים" העולם נברא בשביל התורה שנקראת ראשית, והקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית, בזכות מה? הקב"ה הטביע שהטבע יפעל בעולם הזה ע"י התורה, ואם אין תורה אין מי שיגרום לטבע לפעול והעולם ח"ו לא יוכל להתקיים. לשם כך צריך שיהיה לימוד תורה ברצף בעולם, וככל שהלימוד רב יותר קיום העולם איתן וברווחה רבה יותר. בכל יום זוממים ומתכננים האוייבים בדרכים שונות לפגוע ולהזיק לישראל ח"ו והקב"ה מצילנו מידם, ובזכות מה הקב"ה מפר עצתם? בזכות ובכוח התורה שהיא מלך הטבע ובכוחה מתנהל הטבע, וכל שכן להגנת והצלת עם ישראל.

ואין די בלימוד אלא עיקר התכלית היא לשמור את המצוות, ללמוד על מנת לקיים ולעשות. שעוגן ההצלה היא שמירת התורה והיא התכלית כנאמר בקהלת (יב, יג): "את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם".
(אור לציון - זכרון הדסה)

לא אהב ללמוד....

מעשה שהיה

סיפר ראש ישיבה חשוב, על עצמו: בהיותי ילד קטן לא אהבתי ללמוד. אהבתי לטפס, לקפוץ ולעשות מעשי קונדס ושובבות. המלמדים בתלמוד תורה לא ידעו מה לעשות איתי. כשהתלוננו על התנהגותי בפני הורי, הודו הללו בפה מלא שגם הם לא יכולים עלי. החליטו שלוקחים אותי לאב"ד של עיר מגוריי שבליטא, כדי שהוא ישוחח איתי ויחליט מה עושים איתי. משהופעתי לפניו, אמר לי האב"ד: "אני שמח מאד שבאת, ספרו לי על שנינותך ופיקחותך. והנה הגיע לידי ויכוח סבוך בין טובע לנתבע, ואולי אתה תוכל לסייע לי". נהנתי מהרעיון, ואמרתי: "ספר לי במה דברים אמורים? מי התובע, ומי הנתבע?". "התובע הם הנעליים, והנתבע הוא ספר התורה".

הבטתי בו בתימהון, והרב החל להסביר: "יהודי בא לפני בעל הרפת, וביקש לקנות ארבעה שוורים. הוא מעונין לשחוט אותם, להפשיט את עורם ולהכין מהעור קלף לכתובת ספר תורה. מלאכת עיבוד העור והפיכתו לקלף היא מלאכה קשה מאד. יש להשרות את העור בתוך סיד רותח על מנת להלבין אותו. יש לקלף אותו, למלוח אותו ועוד.... רק לאחר עבודה מאומצת הקלף מוכן, והסופר יכול לכתוב עליו ספר תורה מהודר. כשמסתיימת הכתיבה, מכניסים את ספר התורה להיכל בכבוד רב, מובילים אותו תחת חופה מהודרת, כשכל הקהל רוקד ושמח סביבו, מחבקו ומנשקו, והכל בחרדת קודש. כולם עומדים לכבודו, אף אחד לא יושב.

והנה גם גוי אחד בא לפני בעל הרפת וביקש גם הוא לקנות ארבעה שוורים, אלא שמטרתו שונה לחלוטין: מהעור המופשט הוא מתכנן לייצר נעליים.

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 5:58-4:52 * סוף זמן ק"ש 9:04-8:06

יציאת שבת: 7:05

יציאת שבת: 6:28

כניסת שבת: 5:38

כאן מלאכת עיבוד העור קלה בהרבה, מהעיבוד הנדרש להכנת קלף לכתובת ספר תורה. המלאכה הושלמה, והעור המוכן נמסר למפעל גדול, שם ייצרו ממנו נעליים. בסופו של דבר – היכן נמצא העור? בשפל המדרגה! אנשים מתפלשים עם נעליהם בתוך בויץ, ומתהלכים איתן בתוך עפר ובויץ. השוורים הללו שעשו מעורותיהם נעליים, רואים את חבריהם שמעורותיהם עשו קלף לספר תורה, ומתרעמים: כולנו גדלנו יחד באותה רפת, אכלנו מאותו אבוס, מדוע להם עושים כבוד ויקר, מחבקים ומנשקים אותם, ואותנו הורידו לשפל המדרגה? במה חטאנו? ולא זו בלבד, אלא שאנחנו – הנעליים – כשנסיים את תפקידנו, ישליכנו לאשפה, ואילו ספר תורה שבלה – מניחים אותו בתוך כלי חרס מיוחד, ומביאים אותו לקבר ישראל!

"הנעלים הן התובעות", סיים הרב את הסברו, "וספר התורה הוא הנתבע, נושא התביעה: מה השתנו אלו מאלו? מה דעתך, ילד פיקח, בעניין?"

נטיתי להצדיק את טענת הנעליים, אך הרב אמר לי מיד: "לא כדאי לך להיות סגור של הנעליים, אף אחד לא יכול להתחרות עם ספר התורה! ועתה שמע נא את התשובה לטענתן של הנעלים מה השתנו אלו מאלו: "השתנו גם השתנו! כשלקחו את השוורים לעשות מעורותיהם קלף לספר תורה, השוורים זעקו! אוי וי! ישימו אותנו בתוך סיד רותח! אלו ייסורים נוראיים! אחר כך יעבדו ויגלפו אותנו, כדי שנהפוך להיות קלף דק דק, נוח לכתובה. לעומת זאת השוורים השניים לא עברו את כל הסבל הזה. לא הכניסום לסיד רותח ולא גלפום, השאירו אותם עבים.

אלו שסבלו בהתחלה, והיה להם קשה – אחריתם ישגה מאד! הם הופכים בסופו של דבר להיות ספר תורה שהכל מכבדים ומייקרים אותו! לעומתם, אלו שלא עברו קשיים – סופם שהם מוצאים את עצמם מתפלשים בעפר ובבויץ.

כך הוא האדם: מי שבצעירותו עמל ויגע על התורה, מתנסה בניסיונות ומתאמץ לעמוד בהם, עומד מול קשיים ומתגבר עליהם – סופו להיות תלמיד חכם, צדיק וירא שמים, שכולם מכבדים ומיקרים אותו. לעומת זאת, מי שמחפש חיים קלים, בלא עמל וטורח, בלי התמודדויות, בלי צורך להתגבר על יצרים ותאוות – סופו להתפלש בעפר.

השוורים שמעורותיהם עושים נעליים – מסתכלים על חבריהם ונדים להם בראשם: כמה מסכנים הם... ובדיוק כך גם הרחוקים משמירת תורה ומצוות, מסתכלים על שומרי המצוות ועל בני התורה, נדים להם בראשם ואומרים: 'כמה מסכנים הם... זה אסור וגם זה אסור'... אבל העיקר הוא: מה קורה בסוף. תלמידי חכמים זוכים לכבוד מלכים, כולם משחרים לפתחיהם ליטול מהם עצה ותושיה, מנשקים את ידיהם ושרים לכבודם. כל זה מכח העמל, היגיעה ומסירות הנפש שהיו להם בתחילת דרכם. הוא אשר אמרנו: ההתחלה אמנם קשה – "יערף כמטר", אולם הסוף שמח ומאושר – "תזל כטל..."

הלכות לימוד תורה

פינת ההלכה

- א. כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו ובין בעל ייסורים, בין בחור בין זקן מאוד שתשש כוחו. אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל אישה ובנים (פ"ע יור"ד סי' רמז ס"א).
- ב. כל מי שאינו יכול ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יתרום בעין יפה למוסדות ושייבות של תורה (פ"ע פ"א ס"א) ויחשב לו כאילו למד בעצמו (הרמ"א פ"א ס"א) ולא יתבטל לגמרי מלימוד אלא יקבע זמן ללמוד שידע לקיים את המצוות וימנע מעבירות והליכות עולם ח"ח ע"מ (שם).
- ג. נשים חייבות ללמוד את הדינים ששייכים להן, כגון: הלכות שבת, טהרת המשפחה, ברכות וכו' ונשים המגדלות בניהם לתורה ועוזרות לבעליהם שיעסקו בתורה, הרי הן חולקות עימהם את השכר לעולם הבא (פ"ע פ"א סעי' ו' בהרמ"א).
- ד. זמן לימוד תורה הוא ביום ובלילה שנאמר "והגית בו יומם ולילה" (פ"ע פ"א) והרוצה לזכות לכתרה של תורה יזהר בכל לילותיו (ערביו) ולא יאבד אפילו אחד מהם בשינה, באכילה ושתיה ושיחה וכיוצ"ב אלא יעסוק בלימוד תורה (פ"ע פ"א סעי' כ"ג).
- ה. יקבע עת ללימוד תורה, וצריך שאותו זמן יהיה קבוע ולא יבטלנו אף אם סבור שירוויח הרבה (פ"ע או"ח סי' קנ"ה ס"א), ואם צריך לעשות דבר נחוץ מאוד ילמד קודם לכל הפחות פסוק אחד או הלכה אחת ויעשה מה שנחוץ לו ואח"כ ישלים לימודו (משנ"ב פ"ק ד).
- ו. נכון שיקבעו שיעור תורה בבית"כ בין מנחה לערבית לחבר את היום ללילה (הלכה כדורה פ"ד).

ז. מצות עשה על כל אדם מישראל ללמוד תורה הלכה למעשה, כדי שידע לקיים את המצוות כהלכתן ולשמור עצמו מכל איסורי התורה, ולכן אדם שזמן לימוד תורתו מצומצם יעדיף שיעור הלכה מאשר שיעור גמרא (הליכות עולם ח"ח עמ' קלז, קלז).

ח. כשהוא לומד וצריך לצאת לחוץ אל יניח את הספר פתוח כי ע"י זה משכח תלמודו (ס"ד יור"ד סי' רעז).

ט. ישתדל ללמוד לפחות שתי הלכות בכל יום כדי שיהיה בכלל מה שאמרו: "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא" (בבלי יוסף אור"ח סי' קנה ס"ק ז) ומה טוב לזכות את הציבור בשתי הלכות בכל יום לפני סיום התפילה (ס' עבודת השם עמ' 177).

י. מי שיש לו שיעור קבוע ללמוד מספר דפים בכל יום ומאונס התבטל יום או יומיים מהלימוד, בלילה שאחריו צריך להשלים את הלימוד שהחסיר לפני לימודו הנוכחי כדי שלא יתרשל ויבוא לעבור על נדרו (ללמוד בכל יום) (פתחי תשובה סס ס"ק א).

יא. כל הלומד בבית הכנסת או בבית המדרש לא במהרה שוכח, וכל היגע בתלמודו בצינעא מחכים, וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקיים בידו אבל הקורא בלחש וכו"ש בהרהור שוכח (ש"ע סעי' כ"ז) מ"מ הלומד תורה ע"י הרהור או בכתיבת דברי תורה מקיים מצוות "והגית בו יומם ולילה", ואין הכרח שייתן קולו בעוז (יב"א ח"ד אור"ח סי' ח' אות יז-יח).

יב. כדאי ועדיף ללמוד בבית הכנסת ובשיעור מאשר בבית ששם יש טרדות והפרעות, אם זה מצד עזרה שצריך להגיש בבית ואם זה הילדים שיחיו מפריעים ללימוד, ועל זה אמר ה"אור החיים הקדוש": "אם בחוקותי תלכו" – תלכו מהבית (ז. ע.).

יג. הלומדים שיעור בבית הכנסת והביאו להם כיבוד, לא יברך כל אחד בקול רם ויבטל את הלומדים ע"י עניית אמן אלא יברך כל אחד לעצמו בשקט (עין כה"ח סי' רח"ל ס"ק ע).

יד. אין למתפלל ללמוד תורה בזמן חזרת הש"צ של 18 ובקדיש, ואפילו בהרהור או בעיון בעלמא אסור (הליכות עולם ח"א עמ' קל"א-קל"ב, הלכה ברוכה סי' קכ"ד). והעושה כן לא די שלא יקבל שכר אלא יקבל עונש, ותורה כזו לא תצליח (אורחות יוסף עמ' קד ס"כ"ח לכך קנייבסקי).

טו. כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים תורה מעוני סופו לקיימה מעושר (ש"ע סעי' כ"ו) לתשומת לב כל אלה שמרוב טרדות הפרנסה לא לומדים, יש כאן אזהרה שכל המבטל תורה בגלל פרנסה סופו שגם פרנסה לא תהיה לו.

טז. אין שום תרופה לשבירת היצר הרע מלבד לימוד תורה ואם עוסקים בתורה אין נמסרים בידו (גמ' קידושין ז.) וכן התורה מגינה גם מן הייסורים (גמ' סוטה כ"א). ומצליחה עסקיו של הלומד (גמ' ע"ז יט).

להעיר ולעורר (א): לחלן העניינים שמועיל בהם לעשות "תנאי" פעם אחת לכל השנה כולה, ולכן אנו מביאים לאומרים בתחילת השנה (תנאים שקשורים לענייני שבת יש לעשותם ביום חול ולא בשבת).

א. תרומות ומעשרות בשבת – התנאי: "אזוד מביאה שאני עתיד עלי ועל אזורי להפריש יהיה טב, והיותר מאזוד מביאה שאני עתיד להפריש עלי ועל אזורי יהיה תרומה גדולה בצד צפוני על הכל. אותו אזוד מביאה שאמרתי שישאר טב"ל עם שאר הכמות הראויה בצד צפוני של הפירות יהיה מעשר ראשון. אותו אזוד מביאה שהתנתי שיהיה מעשר ראשון יהיה תרומה מעשר על הכל. ומעשר שני יהיה בדרומם של הפירות, והא מזולל הוא וזומשו על פרוטה במטבע שיזודתי לזולל מעשר שני, ואם צריך מעשר עני יהיה מעשר עני בדרומם של הפירות **הטעם לתנאי:** מאחר ואסור להפריש תרומות ומעשרות מפירות וירקות בשבת ויום טוב, מ"מ תיקנו חז"ל שאם יאמר נוסח ההפרשה לפני שבת ויו"ט בלשון תנאי [לשוננו הובא] [ש"ע אור"ח סי' קל"ז, משנ"צ ס"ק כה] ללא ברכה) אזי יוכל להפריש בשבת ויו"ט כרגיל אחרי אמירת הנוסח [בטב"ל עם ברכות] (קצית השדה פ"ז ס"ג) ומועיל לעשות תנאי פעם אחת לכל השנה (ס"א). ולכן הבאנו את הנוסח ההפרשה בלשון תנאי, כדי שאם שכח אדם להפריש תרומות ומעשרות לפני שבת כלשהיא הוא יוכל על סמך הנוסח שאמר להפריש בשבת ויו"ט. וכשמפריש כל זמן שהם בידו יכול לטלטלם ולהניחם במקום שירצה, אך לאחר שיניחם שוב אסור לטלטלם כדין מוקצה (ס"ד) מחמת גופו (קצות השנה עמ' קלו) [שאסור לטלטל בכלל].

ב. קבלת שבת בהדלקת נרות בערב שבת לאשה – התנאי: "אני מתנה שאין רצוני לקבל שבת בהדלקת נרות אלא בכניסת שבת ממש". **הטעם לתנאי:** אע"פ שמעיקר הדין הזמן שקובע לאשה ספרדייה את כניסת שבת הוא זמן כניסת שבת ולא הזמן שבו מדליקה את נרות שבת [כשמדליקה לפני הזמן] [ש"ע סי' רסג סי'] מ"מ מאחר ויש חולקים נכון שתתנה פעם אחת בשנה שאין רצונה לקבל שבת בהדלקת נרות אלא בזמן כניסת השבת ממש (ולקו"י קצת ח"א סי' רסג ס"ט).

לעורר לעניין הדלקת נרות: ראוי לאשה לכבות את החשמל בחדר שבו מדליקה נרות שבת לפני ההדלקה ולכוון בזמן שמברכת לפטור את אור החשמל ולאחר מכן תדליק את אור החשמל

(חזו"ע שבת לגר"ע יוסף ח"א עמ' רטו, וילקו"י שבת כקא ח"ב מהדו' תשע"ג עמ' מה וללא כילקו"י שבת ח"א עמ' קמ, מנוחת אהבה לגר"מ לוי ח"א פ"ד ס' עיין שו"ת אור לציון ח"ב עמ' קעג).

מ"מ אלו שאינם מקפידים לעשות כן יש להם על מה שיסמוכו ואין בזה חשש ברכה לבטלה (וילקו"י ס' וימים נוראים תעב-תעת, מנוחת אהבה ס', אור ההלכה לגר"ד כהן עמ' תקד, שו"ת הרש"ל לגר"י יוסף ח"א עמ' קלג) .

הערה: אשה שחוששת שתשכח להדליק את האור אחרי הדלקת הנרות עדיף שלא תעשה הלכה זו.

ג. מתג החשמל בשבת - התנאי: "אני מותנה שיכוונתי להשתמש במוטגי החשמל בשיבת".

הטעם לתנאי: מתג החשמל בשבת הינו מוקצה בשבת ולכן אם רוצה להזיז את מתג החשמל כגון: ששעון שבת כיבה את החשמל בשבת וכעת שהחשמל מכובה ברצונו להעביר את המתג למצב כבוי כדי שהאור לא יידלק כששעון שבת יחדש את הזרם, צריך להתנות מערב שבת שבכוונתו להשתמש במתג החשמל [לצורך כיבוי אבל הדלקת המתג אסורה אפילו עם תנאי] וכך המתג לא יהיה מוקצה ואפשר להתנות תנאי זה גם פעם בשנה [לכל השנה] (וילקו"י שבת ח"ד עמ' תלה).

ד. "שעון שבת" בשבת - התנאי: "אני מותנה שיכוונתי להשתמש בזיוי שעון שבת בשיבת".

הטעם לתנאי: "שעון שבת" הינו מוקצה בשבת ולכן אם רוצה להזיז את שעון שבת בשבת [כגון: לאחר כיבוי אבל להקדים מותר רק לצורך חולה, וכן כגון: לאחר הדלקה אבל להקדים מותר רק לצורך מצוה] (הליטות עולם ח"ד עמ' עב, שו"ת יבי"א ח"ג סי' ח). צריך להתנות מערב שבת שהזיווי בשעון שבת לא מוקצה (ס').

ה. פמוטים של שבת - התנאי: "אני מותנה שיכוונתי לטלטל את הפמוטים לאזור שיכבו הנרות

שידלקו בהם בליל שיבת". (שו"ע א"ח סי' רעט ס"ד, חזו"ע לגר"ע יוסף שבת ח"ו עמ' קמו, וילקו"י שבת ס').

הטעם לתנאי: פמוטים שדלקו בהם נרות בליל שבת הם מוקצים וע"י התנאי הם לא מוקצים.

והאשכנזים נוהגים להחמיר שלא לטלטלם אפילו שעשו תנאי (חזו"ע ס').

ו. תפילין רש"י ור"ת (לאותם שמניחים את שניהם)

התנאי: "אני מותנה שיאותם תפילין שהם כהלכה אני יוצא בהם ידי זובת תפילין והשאר הם

סתם רצועות". **הטעם לתנאי:** יש מחלוקת בין רש"י וסיעתו לבין ר"ת וסיעתו לגבי סדר הפרשיות

שבתפילין, השולחן ערוך פסק שמנהג העולם להניח תפילין בשיטת רש"י, מ"מ ירא שמים יצא ידי חובת

שניהם ויניח תפילין של רש"י ושל ר"ת (שו"ע סי' לד ס"א). ולכן אלו שמניחים שני זוגות תפילין, בין אלו

שמניחים אותם ביחד (שו"ע ס') בין אלו שמניחים אותם בזה אחר זה (בא"ה"ל ס' ל"ה "יוכין בהגהס", וילקו"י

ל"ה ותפילין אור"ח סי' לד עמ' תקפו הליכות עולם לגר"ע יוסף ח"א עמ' רא-כו) צריכים לעשות תנאי הנ"ל (שו"ע ס')

ואפשר לעשות את התנאי פעם אחת (אור לציון לגר"ב אבא שאול ח"ב פ"ג ס"ח וכן משמע שש"ת יבי"א לגר"ע יוסף

ח"ט סי' קה עמ' רלג ס"ג כה בהערותיו על אור לציון הנ"ל לא העיר דבר על כך) בשנה (ד.ע.). ויש מוסיפים עוד תנאי

שאם שניהם אמת הרי הוא מתכוון לצאת בשניהם ידי חובת תפילין (למקובלים) (וילקו"י ס' עמ' תקפד,

אור לציון ס').

--- המשיך התנאים שביע הבא בס"ד בל"נ ---

להעיר ולעורר עם המעבר לשעון חורף

כניסת שבת: כיוון שכניסת שבת מוקדמת מאוד **נשבת הקרוב נח 4:31** יש להיערך כדי להימנע

מחילול שבת ולכן יש להעביר עבודות שאינן הכרחיות ליום חמישי: בניקיון הבית, כביסות,

קניות שבועיות לשבת, הכנת הסלטים והעוגות. את ה"סידורים" השבועיים אין לרכז ליום שישי

אלא לבצעם במשך השבוע כך נחסך לעצמנו לחץ וכעסים מיותרים ונכנס לשבת רגועים יותר.

הנוסעים מחוץ לעיר להתארח- יקדימו את נסיעתם כדי לא להגיע סמוך לכניסת שבת אלא

מס' שעות קודם, כיון שיש תקלות לא צפויות בדרך כגון: פקקים (מעומס או תאונה

חלילה) שלא יגרם להם חילול שבת. גם כשהיעד קרוב אין לצאת סמוך לכניסת שבת ולנסוע

במהירות שיכולים לגרום ח"ו לתאונות ולתקלות לא צפויות.

שעון שבת: יש לעדכן את "שעון שבת" ולהזיזו שעה אחורה [לקראת שבת נח]. שאם לא כן

החשמל יידלק שעה מוקדם יותר ממה שמכוון ויתכבה שעה קודם.

שיעורי תורה: הערב ארוך יותר וממילא יש יותר זמן ללכת לשיעורי תורה.

סוף זמן קריאת שמע על שחרית: הינו מוקדם בשעה 8:07 בבוקר! ולכן כל מנייני שחרית של

שבת עמתחילים [קורבנות מ- 7:00 בבוקר וכן על חול עמתחילים [קורבנות מ- 7:30

צריכים לומר "קריאת שמע" קודם התפילה [בנוסף למה שאומרים בתפילה] כי לא יספיקו

להגיע לקריאת שמע עד 8:07.